

DE BOEKBINDER

Deel een

I

Toen de brief kwam, was ik op het land aan het werk. De tarwe moest worden binnengehaald. Bij de laatste schoof trilden mijn vingers zo dat ik hem amper kon binden. Het was mijn schuld dat alles met de hand moest gebeuren, dus van opgeven kon geen sprake zijn. Ik had het de hele dag volgehouden, ondanks de verzengende hitte en ondanks de rusteloos flakkerende zwarte vlekken langs de rand van mijn gezichtsveld. Inmiddels begon het te schemeren en zat het werk er bijna op. De anderen waren al naar huis gegaan toen de zon tot vlak boven de horizon was gezonken. Daar was ik blij om, want nu hoefde ik niet langer de schijn op te houden dat ik net zo snel kon werken als zij. Terwijl ik koppig doorzette, wilde ik er niet aan denken hoeveel sneller het zou zijn gegaan als we de maaimachine hadden kunnen gebruiken. Ik was ziek geweest; te ellendig om de machines te controleren. Niet dat ik me er veel van herinnerde. De zomer was een aaneenschakeling van vage echo's, schimmige beelden en duistere, pijnlijke leemtes, slechts af en toe onderbroken door een moment van helderheid. Daardoor was er een hoop werk blijven liggen. Niet alleen de maaimachine weigerde dienst, ik stuitte bijna dagelijks op ook andere gevolgen van achterstallig onderhoud. Pa had gedaan wat hij kon, maar voor hem alleen was het werk simpelweg te veel. Door mijn toedoen liepen we al het hele jaar achter.

Ik trok de binding strak en zette de schoof tegen de andere. Dit was de laatste. Ik kon naar huis. Om me heen wervelden duistere, pulserende schaduwen, donkerder dan de paarsblauwe schemering.

Ik liet me met knikkende knieën op mijn hurken zakken, hijgend van de pijn. De scheuten in mijn ledematen waren al minder erg dan de onvoorspelbare, misselijkmakende steken waardoor ik maandenlang niets had kunnen doen en die voelden alsof mijn botten aan splinters werden gescheurd, maar mijn krachten waren nog lang niet teruggekeerd. Ik was nog altijd broos en breekbaar als een oude man. Er brandden tranen van zwakte in mijn ogen en ik zette mijn kiezen op elkaar. Ook al was ik alleen, ook al was de vollemaan die zacht glanzend aan de hemel stond, de enige die me zag, ik zou niet huilen!

‘Emmett? Emmett!’

Ik schrok. Maar het was Alta, die meanderend tussen de schoven naar me toe kwam. Toch wilde ik me ook tegenover háár niet laten kennen, dus ik werkte me overeind en knipperde met mijn ogen, in een poging de duizelingen kwijt te raken. De eerste sterren die aan de hemel schitterden, schoven rusteloos heen en weer. Ik schraapte mijn keel. ‘Ik ben hier!’

‘Waarom heb je niet aan een van de anderen gevraagd om het werk af te maken? Mama werd ongerust toen ze zonder jou thuiskwamen...’

‘Wat een onzin. Ik ben geen klein kind!’ Mijn duim bloedde doordat ik me had gesneden aan een scherpe halm. Het bloed smaakte naar stof, naar koorts.

Alta aarzelde. Nog geen jaar geleden was ik net zo sterk geweest als alle anderen en had ik voor niemand ondergedaan. Nu bekeek ze me bijna meewarig, alsof ik de jongste was van ons tweeën. ‘Nee, maar...’

‘Ik wilde de maan zien opkomen.’

‘O. Tuurlijk.’ Het schemerlicht verzachtte haar trekken, maar ik las in haar ogen dat ze me doorhad. ‘We kunnen je niet dwingen om rust te nemen. Als jij niet je best doet om beter te worden...’

‘Het is alsof ik Ma hoor.’

‘Ze heeft gelijk! Je doet alsof er niks is gebeurd, maar je bent

echt heel erg ziek geweest! Dan kost het tijd om weer op krachten te komen.'

Ziek! Dat klonk alsof ik hoestend, brakend of bedekt met etterblazen in bed had gelegen. Ondanks de verdwazing, ondanks de nachtmerries kon ik me er meer van herinneren dan zij en onze ouders dachten. Ik wist dat ik het had uitgeschreeuwd, dat ik had gehallucineerd, dat er dagen waren geweest waarop ik niemand had herkend of onafgebroken had gehuild. En ik herinnerde me die nacht waarop ik met mijn blote handen een raam had ingeslagen. Wás ik maar 'gewoon' ziek geweest! Hád ik maar dagenlang hulpeloos mijn darmen leeggescheten. Alles beter dan te moeten worden vastgebonden – de striemen waren nog altijd te zien op mijn polsen. Ik wendde me af en zoog aan de snee in mijn duim totdat ik geen bloed meer proefde.

'Toe, Emmett.' Alta streek mijn kraag glad. 'Je hebt je kranig gewerd, net als de rest. Ga je nu mee naar huis?'

'Goed dan.' Een bries bezorgde me kippenvel. Toen Alta zag dat ik huiverde, sloeg ze haar ogen neer. 'Wat eten we?'

Ze grijnsde haar tanden bloot, die nog kinderlijk wijd uit elkaar stonden. 'Niks, als je niet voortmaakt.'

'Wie het eerst thuis is!'

'Dat is niet eerlijk. Ik kan me amper bewegen door dat korset, laat staan rennen.' Ze wendde zich af, haar stoffige rokken zwaaiden rond haar enkels. Haar lach klonk als die van een klein meisje. Toch wierpen de knechts haar al wellustige blikken toe, want soms – afhankelijk van het licht – kon ze eruitzien als een vrouw.

Ik ploeterde naast haar voort, wankelend van uitputting. De duisternis werd dichter, vormde donkere poelen onder bomen en hagen. Het schijnsel van de maan deed de sterren verbleken. Ik dacht aan een heldere bron, met kleine groene vlekjes op de bodem. Of beter nog, een glas bier; goudgeel met een bittere, grassige smaak, nog versterkt door Pa's kruidenmengsel. Daar zou ik als een blok van in slaap vallen, maar dat wilde ik ook. Wegzinken in droomloze

vergetelheid, zonder nachtmerries, zonder angsten, en wakker worden met het pure, stralende licht van een nieuwe dag.

De klok in het dorp sloeg negen toen we door de poort liepen, het erf op. ‘Ik rammel van de honger,’ zei Alta. ‘Toen ik jou moest gaan halen, had ik nog geen...’

De stem van onze moeder kapte haar af. Ma ging luid tekeer.

Alta bleef met een ruk staan terwijl de poort achter ons in het slot viel. We keken elkaar aan. Het waren slechts flarden van zinnen die tot ons doordrongen. ‘Hoe kun je nou zeggen...’ ‘We kunnen toch niet...’ ‘Dat kan echt niet...’

Nu ik stilstond, begonnen de spieren in mijn benen weer te trillen. Ik zocht steun tegen de muur, mijn hart was op hol geslagen. Licht drong door de kier tussen de keukengordijnen. Daarachter zag ik een schaduw heen en weer bewegen. Het was mijn vader die liep te ijsberen.

‘We kunnen hier niet de hele avond blijven staan,’ fluisterde Alta.

‘Het zal wel niks wezen.’ Ze hadden de hele week geruzied over de maaimachine – waarom niemand daarnaar had gekeken – zonder mij ook maar iets te verwijten.

Een harde dreun. Het klonk alsof er met een vuist op de tafel werd geslagen. ‘Wat wil je dan dat ik doe?’ vroeg Pa op luide toon. ‘Als ik nee zeg, vervloekt ze ons. Een heks, dat is het!’

‘We zijn al vervloekt, Robert. Dat z*í*e je toch! Misschien wordt hij wel nooit meer beter. En dat is haar schuld...’

‘H*á*ar schuld? Hij heeft het volledig aan zichzelf te wijten! Als hij...’ Een hoge toon schalde in mijn oren en overstemde mijn vader. De wereld kantelde, maar trok weer recht. Ik slikte krampachtig om niet te kokhalzen. Tegen de tijd dat mijn hoofd weer helder werd, was het stil.

‘Daar weten we niets van,’ hoorde ik Pa toen zeggen. Hij sprak niet langer met stemverheffing. ‘Misschien kan zij hem helpen. Ze heeft tenslotte regelmatig belangstelling getoond toen hij ziek was.’

‘Omdat ze hem als leerling wil! Maar dat gaat niet gebeuren. Zijn

plaats is hier, bij ons! Wát hij ook heeft gedaan, hij blijft onze zoon. En zij... ze maakt me bang! Doodsbang!

‘Je kent haar niet eens. Jij bent niet bij haar geweest om te...’

‘Dat doet er niet toe. Ik weet genoeg van horen zeggen. Ze krijgt hem niet en daarmee uit!’

Alta keek me aan. Iets in haar blik veranderde. ‘Kom!’ Ze pakte me bij de polsen. ‘We gaan naar binnen,’ zei ze op de hoge, voortvarende toon waarop ze de kippen riep. ‘Jij rammelt vast ook van de honger. Dus ik hoop dat er nog wat van die pastei over is!’ Bij de keukendeur keek ze nog even achterom. ‘Want anders sta ik niet voor mezelf in!’ Toen greep ze de klink.

Mijn ouders stonden aan weerskanten van de keuken. Pa bij het raam, met zijn rug naar ons toe. Ma bij de haard. Er brandden vurige rode vlekken op haar wangen. Op de tafel lag een envelop, met een brief op zwaar, roomwit papier. Ma keek van Alta naar mij en toen naar de brief, alsof ze hem wilde pakken.

‘Etenstijd,’ zei Alta. ‘Emmett, ga zitten. Je bent spierwit. Je ziet eruit alsof je elk moment het vaantje kan strijken. Lieve hemel, er is nog niet eens gedekt! Ik hoop wel dat de pastei in de oven staat?’ Ze zette een stapel borden voor me neer. ‘Brood? Bier? Dan moet ik maar voor keukenmeid spelen...’ Ze verdween in de provisiekast.

‘Emmett,’ zei Pa zonder zich om te draaien. ‘Er ligt een brief op tafel. Die gaat jou ook aan.’

Ik trok hem naar me toe, maar de letters vervaagden tot wazige vegen. ‘Er zit stof in mijn ogen. Zeg maar wat erin staat.’

Pa boog zijn hoofd, de spieren in zijn nek spanden zich, alsof hij onder een zware last gebukt ging. ‘De binder is op zoek naar een leerling.’

Ma slaakte een gesmoorde verwensing die ik niet kon verstaan.

‘Een leerling?’ herhaalde ik.

Het bleef even stil. In de spleet tussen de gordijnen zag ik de maan, die de wereld in een zilveren glans dompelde. Pa’s haar leek grijs en glom vettig. ‘Ja, en ze wil jou,’ zei hij ten slotte.

Alta kwam weer tevoorschijn met een pot ingemaakte uien. Ik was even bang dat ze hem zou laten vallen, maar ze zette hem voorzichtig op het aanrecht. Het geluid van glas op hout schokte me meer dan wanneer de pot op de stenen aan scherven zou zijn gevallen.

‘Ik ben te oud om bij iemand in de leer te gaan.’

‘Zij vindt van niet.’

‘Maar ik dacht...’ Ik legde mijn hand op de tafel; hij was bijna onherkenbaar, wit en mager. Een hand die niet tot hard werken in staat was. ‘Het gaat steeds beter met me. Nog even, dan...’ Ik zweeg, want ook mijn stem was onherkenbaar.

‘Daar gaat het niet om, jongen.’

‘Ik weet dat u weinig aan me hebt...’

‘Ach, lieverd,’ zei Ma. ‘Daar kun je niks aan doen. Dat komt doordat je ziek bent geweest. Maar straks ben je weer de oude. Dat duurt vast niet lang meer. Dus als dat alles was... We hebben altijd gedacht dat jij op de boerderij zou komen. Eerst nog samen met je vader, en dat jij het bedrijf dan later zou overnemen. Dat had ook gekund. Dat zou nog steeds kunnen, maar...’ Haar blik zocht die van Pa. ‘We sturen je niet weg. Ze heeft zelf om je gevraagd.’

‘Maar ik ken haar helemaal niet.’

‘Boekbinden is... nuttig werk. Een eerlijk vak. Niets om bang voor te zijn.’

Alta stootte tegen het aanrecht. Ma keek om en stak haastig haar hand uit om te voorkomen dat er een bord op de grond viel. ‘Alta! Let toch op!’

Mijn hart begon wild te bonzen. ‘Maar... u wilt niets van boeken weten! U hebt altijd gezegd dat ze niet deugen. Toen ik een boek had gekocht op de Bloesemkermis –’

Mijn ouders keken elkaar vluchtig aan. Het ging zo snel dat ik hun gevoelens niet kon peilen. ‘Dat doet er nou niet toe,’ zei Pa.

‘Maar...’ Ik kon het niet onder woorden brengen en draaide me om naar mijn moeder. Alleen al het noemen van het woord ‘boek’

was voor mijn ouders altijd een reden geweest om abrupt over iets anders te beginnen. Ik dacht aan de weerzin op hun gezicht; aan die dag in Castleford, toen we verdwaald waren en ze me als klein jongetje grimmig langs een sjofel winkeltje hadden gesleept, met A. FOGATINI, LOMMERDHOUDER EN GEAUTHORISEERD BOEKVERKOPER op de etalageruit. ‘Hoe bedoelt u, een eerlijk vak?’ was alles wat ik kon uitbrengen.

‘Het is niet...’ Ma zweeg, haalde diep adem. Toen probeerde ze het nog eens. ‘Het is niet wat ik voor je zou hebben gewild...’

‘Hilda.’ Pa masseerde zijn nek, alsof hij pijn had. ‘Ons besluit staat vast, jongen. Je hebt geen keus. Als leerling krijg je regelmaat in je leven. Een geordend bestaan, ver van de bewoonde wereld. Dat geeft rust. Het werk zal je niet zwaar vallen, en er is niemand die je kan verleiden om af te dwalen van het rechte pad...’ Hij schraapte zijn keel. ‘Ze heeft een goede naam als binder. Want ze zijn heus niet allemaal zoals zij. Hoe dan ook, je komt bij haar in dienst, je leert het vak en wie weet... Er zijn in de stad boekbinders met hun eigen rijtuig.’

Alta keek me aan terwijl ze met haar nagel op het deksel van de pot tikte.

‘Maar ik kan toch niet zomaar... Ik heb nog nooit... Waarom denkt dat ze dat ik...’ Het ontging me niet dat ze ineens allemaal mijn blik ontweken. ‘Hoe bedoelt u, ik heb geen keus?’

Ik kreeg geen antwoord. Ten slotte liep Alta met grote stappen naar de tafel en pakte de brief. ‘Zodra hij tot reizen in staat is,’ las ze hardop. ‘Het kan in de winter erg koud zijn in de binderij. Zorg dat hij warme kleren bij zich heeft. Waarom schrijft ze dat aan u? En niet aan Emmett zelf? Of denkt ze soms dat hij niet kan lezen?’

‘Dat is de gebruikelijke gang van zaken,’ antwoordde Pa. ‘Om toestemming te vragen aan de ouders.’

Het deed er niet toe. Ik keek naar mijn handen, die nog altijd op de tafel lagen. Knokig. Pezig. Amper een jaar geleden waren ze bruin en gespierd geweest, al bijna de handen van een man. Nu deugden

ze nergens voor, behalve voor een ambacht dat mijn ouders vervulde met minachting. Waarom had de binder mij gekozen? Of was dat op verzoek van mijn ouders gebeurd? Ik spreidde mijn vingers en drukte ze op het tafelblad, alsof mijn handen op die manier de kracht van het hout zouden kunnen absorberen.

‘En als ik zeg dat ik het niet doe?’

Pa liep driftig naar de kast en haalde de fles bramenjenever tevoorschijn. Een vurig, zoet brouwsel dat Ma alleen op feestdagen schonk, of als er iemand ziek was. Maar ze zei er niets van toen Pa zichzelf een halve mok inschonk. ‘Er is hier voor jou geen plaats meer. Als ik jou was, zou ik dankbaar zijn dat ik me nog ergens nuttig kan maken.’ Hij dronk gretig en begon te hoesten.

Ik haalde diep adem. Mijn stem mocht niet breken! ‘Wanneer ik straks weer helemaal beter ben, kan ik net zoveel werk verzetten als...’

Hij liet me niet uitpraten. ‘Maak er het beste van.’

‘Maar ik wil geen...’

‘Emmett,’ zei Ma smekend. ‘Leg je erbij neer. Het is de juiste beslissing. Zij weet als geen ander wat ze met je aan moet.’

‘Wat ze met me áán moet?’

‘Nou ja, ik bedoel... als je weer ziek wordt. Dan weet zij hoe ze je moet behandelen.’

‘Dat klinkt alsof ik naar een gesticht ga. Naar een gekkenhuis. Stuurt u me daarom weg? Ver van de bewoonde wereld? Bent u bang dat het nog een keer gebeurt? Dat ik opnieuw gek word?’

‘Ze heeft om je gevraagd.’ Ma omklemde krampachtig haar rokken. ‘Ik zou niets liever willen dan dat je op de boerderij kon blijven.’

‘Maar dan blijf ik toch gewoon hier?’

‘Nee, jongen. Je gaat naar de binder,’ besliste Pa. ‘We hebben al genoeg met je te stellen gehad.’

‘Robert, dat moet je niet...’

‘Je gaat naar de binder en daarmee uit! Al moet ik je knevelen

en je eigenhandig bij haar voor de deur leggen. Zorg dat je boeltje morgenochtend gepakt is.'

'Morgen al?' Alta draaide zich met een ruk om, haar vlecht zwaai-
de als een kabeltouw door de lucht. 'Maar dat kan niet! Dat is veel
te snel! Hij moet de tijd hebben om zijn spullen te pakken. En hoe
moet het dan met de oogst... en met het oogstmaal... Toe, Pa. Stuur
hem niet morgen al weg.'

'Bemoei je er niet mee!'

Ma aarzelde. 'Morgen al?' zei ze toen. De blos op haar wangen
was nog vuriger geworden. 'Dat was niet de afspraak...'

Mijn vader sloeg het laatste restje jenever achterover en trok een
gezicht alsof de drank in zijn keel bleef steken.

Ik wilde zeggen dat het goed was, dat ik me niet zou verzetten,
dat ze zich over mij geen zorgen meer hoefden te maken. Maar mijn
keel was zo droog van het maaien dat ik geen woord kon uitbrengen.

'Toe, Robert. Laat hem nog een paar dagen blijven. Leerlingen
beginnen nooit voordat de oogst binnen is. En hij is nog steeds niet
helemaal in orde. Geef hem nog een paar dagen...'

'Leerlingen zijn doorgaans jonger dan hij. En als hij op het land
kan werken, dan is hij ook sterk genoeg om te reizen.'

'Ja, maar...' Ze liep naar hem toe en pakte zijn arm, om hem te
dwingen haar aan te kijken. 'Een paar dagen. Dat is alles wat ik
vraag.'

'Toe, Hilda!' Hij klonk gesmoord en probeerde zich los te ruk-
ken. 'Maak het niet nog moeilijker dan het al is. Of dacht je soms
dat dit mijn keuze is? Na alles wat we hebben gedaan... We hebben
gevochten om te zorgen dat ons huis zuiver bleef. Mijn vader heeft
nota bene een oog verloren tijdens de Campagne! Dat het nu zo
moet gaan... Je denkt toch niet dat ik daar trots op ben?'

Ma keek naar Alta en mij. 'Niet doen, Robert. Niet waar de
kinderen bij zijn.'

'Wat maakt het nog uit?' Hij veegde met zijn arm over zijn ogen.
Toen smet hij in een gebaar van machteloosheid de mok tegen de